

ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ПУБЛІЧНЕ ВРЯДУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

МАТЕРІАЛИ
У МІЖНАРОДНОГО ПРАВНИЧОГО ФОРУМУ

10 червня 2022 р.
Чернівці

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
КАФЕДРА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ПУБЛІЧНЕ ВРЯДУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

МАТЕРІАЛИ

У МІЖНАРОДНОГО ПРАВНИЧОГО ФОРУМУ

10 червня 2022 року
м. Чернівці

Чернівці
Мехнодрук
2022

УДК [342.7:35](477)
ББК 67.9(4Укр)300,32 я43
П 68

Рекомендовано до друку Кафедрою публічного права
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
Протокол № 11 від 7 червня 2022 р.

Редакційна колегія:

- Ковбас І.В. Голова ГО «Правничий Щит», д.ю.н., доц. кафедри публічного права юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
- Бабін І.І. Заступник голови ГО «Правничий Щит», к.ю.н., доц. кафедри публічного права юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
- Ющик О.І. к.ю.н., доц. кафедри кримінального права юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
- Торончук І.Ж. к.ю.н., доц. кафедри Європейського права та порівняльного правознавства юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
- Дрегіч Васіле професор факультету права та адміністративних наук, Університет Овідія в Констанці, Румунія
- Крайній П.І. Заступник голови ГО «Правничий Щит», ас. кафедри публічного права юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Права людини та публічне врядування в сучасних умовах :

П 68 Матеріали V Міжнародного правничого форуму, 10 червня 2022 р., м. Чернівці/ Уклад. І.В. Ковбас, І.І. Бабін, О.І. Ющик, І.Ж. Торончук, П.І. Крайній. Чернівці: Технодрук, 2022. 324 с.
ISBN 978-617-8034-4

Збірник містить матеріали доповідей учасників V Міжнародного правничого форуму «Права людини та публічне врядування в сучасних умовах».

Міжнародний форум присвячено проблемам правового регулювання прав людини та публічного врядування в сучасних умовах.

УДК [342.7:35](477)
ББК 67.9(4Укр)300,32 я43

Автори несуть повну відповідальність за підбір і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

© ЧНУ ім. Юрія Федьковича, 2022
© Ковбас І.В., Бабін І.І., 2022
© ЮФ КП, 2022
© ПВКФ «Технодрук», 2022

ISBN 978-617-8034-4

Новітні кримінально-правові дослідження – 2019 : альманах наукових досліджень / за ред. О.В. Козаченка, О.М. Мусиченко. Миколаїв : СПД Румянцева Г.В., 2019. С. 144-151.

3. Кравченко С.І. Законодавча техніка в кримінальному праві: тенденції та перспективи розвитку в Україні. *Проблеми науки кримінального права та їх вирішення у законотворчій та правозастосовній діяльності* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 8-9 жовт. 2015 р. / редкол.: В.Я. Тацій (голов. ред.), В.І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. Харків : Право, 2015. С. 31-34.

Репецький С.П., к.ю.н., доцент кафедри права ЗВО «Університет Короля Данила»

Актуальні проблеми кримінальної відповідальності за порушення законів та звичаїв війни

Повномасштабне вторгнення російських військ на територію України спричинило зріст низки кримінальних правопорушень, серед яких, одним з найбільш поширеним став злочин, передбачений ст. 438 «Порушення законів та звичаїв війни» чинного Кримінального кодексу України (далі – КК України). Зокрема, в період з лютого по квітень 2022 року було зареєстровано 12 896 кримінальних проваджень за цей злочин [1].

Однак, у зв'язку з мирною політикою України та відсутністю, донедавна, збройних конфліктів на її території, проблемі кримінальної відповідальності за порушення законів та звичаїв війни приділялося мало уваги з боку законодавців, правозахисників та українських вчених. Свідченням цього є Римський статут, який встановлює функції, юрисдикцію та структуру Міжнародного кримінального суду, а також визначає перелік міжнародних злочинів: геноцид, злочини проти людяності, воєнні злочини та злочини агресії. Україна підписала цей статут, але не ратифікувала його, хоч і зобов'язалася це зробити в 2014 році, коли підписала Угоду про асоціацію з ЄС.

Таким чином, як свідчить сьогоднішня, непередбачена ситуація у мирний час законодавства щодо законів та звичаїв війни призводить до страшних наслідків. Тому проблема ефективного реагування та запобігання даному злочину є актуальною для міжнародно-правових відносин сучасності.

В ст. 438 КК України йдеться про: а) жорстоке поводження з військовополоненими або цивільним населенням; б) вигнання цивільного населення для примусових робіт; в) розграбування національних цінностей на окупованій території; г) застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом; д) інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; е) віддання наказу про вчинення таких дій [2].

Отже, такі діяння, як застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, а також інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, потребують звернення до усіх основних міжнародних договорів з міжнародного гуманітарного права, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, за винятком Конвенції про кластерні боєприпаси та Договору про заборону ядерної зброї, до яких Україна не приєдналася.

У зв'язку з цим, для того, щоб притягнути особу до кримінальної відповідальності за ст. 438 КК України, необхідно проаналізувати положення значної кількості таких договорів (щонайменше – 30) та з'ясувати, чи ратифіковані вони Україною, чи ні. Безумовно, така ситуація ускладнює розуміння цього злочину.

Так, анексія у 2014 році Автономної республіки Крим та окупація частин територій Луганської та Донецької областей, а також повномасштабне вторгнення російських військ 24 лютого 2022 року на територію України та ведення війни зобов'язують правоохоронні органи та правозахисні організації проаналізувати, насамперед, Гаазьку конвенцію про закони та звичаї війни 1899 і 1907 років, Женевську конвенцію про захист жертв війни 1949 року та додаткові протоколи до неї 1977 і 2005 років. Водночас, дії російсько-окупаційних військ по захопленню Чорнобильської та Запорізької атомних електростанцій є грубим порушенням Договору про нерозповсюдження ядерної зброї та Міжнародної Конвенції про боротьбу з актами ядерного тероризму та звичаєвого міжнародного гуманітарного права. І це далеко не повний перелік порушень міжнародного гуманітарного права з боку країни-агресора.

Наступне, ст. 438 КК України не конкретизує, які саме порушення міжнародних договорів з міжнародного гуманітарного права підпадають під ознаки цього кримінального правопорушення – всі, що визначені в міжнародних договорах з міжнародного гуманітарного права чи лише найбільш серйозні порушення.

Слушною з цього питання, на наш погляд, є думка Ковалю Д.О. та Авраменко Р.А., які констатували, що відсилання до «порушень законів і звичаїв війни» в національному законодавстві не обов'язково повинно стосуватися серйозних порушень міжнародного гуманітарного права, адже міжнародні договори допускають, і навіть заохочують встановлення покарання (не обов'язково кримінального) й за порушення інших норм міжнародного гуманітарного права на національному рівні [3, с. 9-10].

Отже, під ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ст. 438 КК України повинні підпадати всі порушення, що визначені в міжнародних договорах з міжнародного гуманітарного права.

З аналізу ст. 438 КК України вбачається, що відповідальність в цій статті передбачена за порушення законів та звичаїв війни тільки міжнародного характеру, натомість про конфлікт неміжнародного характеру в ній не йдеться. Така позиція, на наше переконання, не в повній мірі відповідає положенням Додаткового протоколу II 1977 р. до Женевських конвенцій про захист жертв війни від 12 серпня 1949 р., в якому йдеться про збройні конфлікти, що відбуваються на території однієї держави між її збройними силами або іншими організованими збройними групами, які, перебуваючи під відповідальним командуванням, контролюють частину її території, що дає їм змогу здійснювати безперервні й погоджені воєнні дії та застосовувати цей Протокол [4].

Наведене вказує на необхідність внесення відповідних змін до ст. 438 КК України щодо врегулювання зазначеної проблематики, адже норми і принципи, які містяться в міжнародних правових актах щодо законів та звичаїв війни, на наш погляд, безпосередньо стосуються збройних конфліктів обох видів.

Завершуючи аналіз проблем кримінальної відповідальності за порушення правил та звичаїв війни, варто зауважити, що українські правники небезпідставно дорікають, що чинна редакція цієї статті не охоплює всі можливі суспільно-небезпечні діяння проти цивільного населення з боку представників держави-агресора.

Так, Миронова В.О., яка присвятила своє дисертаційне дослідження теоретичним проблемам кримінальної відповідальності за порушення законів та звичаїв війни, запропонувала: а) слова «розграбування національних цінностей на окупованій території» замінити словами «знищення національних цінностей або заволодіння ними, що не викликане військовою необхідністю»; б) з ч. 2 ст. 438 КК України виключити кваліфікуючу ознаку та замінити новою редакцією, в якій встановити кримінальну відповідальність за недбалість військового начальника або керівника організованого руху опору, якщо це спричинило порушення підлеглими законів та звичаїв ведення війни чи інших збройних конфліктів. Водночас, вчена дійшла до висновку про необхідність застосування такого визначення, як «особи, які перебувають під заступництвом під час збройного конфлікту», замість слів «військовополонені або цивільне населення», обґрунтовуючи це тим, що міжнародні конвенції називають більш широке коло осіб, які під час збройних конфліктів підпадають під захист міжнародного гуманітарного права [5].

У продовження вищенаведеного, варто додати, що з метою приведення законодавства України про кримінальну відповідальність у відповідність до положень міжнародного права в частині відповідальності за міжнародні злочини і запобігання юридичній та фактичній безкарності за їх вчинення, а також здійснення належної кримінально-правової кваліфікації діянь, Верховною Радою України був прийнятий законопроект № 2689 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права», який передбачає системну імплементацію норм міжнародного кримінального та гуманітарного права в українське законодавство та ще 07 червня 2021 року був переданий на підпис Президенту України. Даним законопроектом запропоновано внести зміни до КК України, виклавши статті 434, 436, 437, 438 в новій редакції та доповнивши його новими статтями 4381-4385. І хоча положення цього законопроекту, на нашу думку, потребують подальшої наукової дискусії та законодавчих ініціатив, більшість з них заслуговують схвальних відгуків [6].

На підставі наведеного, слід констатувати, що ст. 438 КК України містить не всі можливі діяння проти потерпілих з боку суб'єктів цього кримінального правопорушення, а деякі її положення суперечать міжнародним нормативно-правовим актам та потребують уточнень та доповнень. У зв'язку з цим, варто врахувати положення законопроекту № 2689 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права», оскільки вони містять перелік діянь, що можуть бути кваліфіковані як порушення законів та звичаїв війни та відповідають міжнародному гуманітарному праву.

Список використаних джерел

1. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Генеральна прокуратура України. URL : <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення 29.05.2022).
2. Кримінальний кодекс України. Кодекс України; Закон, Кодекс від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 29.05.2022).
3. Коваль Д. О. Авраменко Р. А. Воєнні злочини. Особливості розслідування міжнародних злочинів, скоєних в контексті збройного конфлікту на Донбасі. Київ : ГО Truth Hounds ; Одеса : Фенікс, 2019. 36 с.
4. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що

стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II), від 8 червня 1977 року. ООН; Протокол, Міжнародний документ від 08.06.1977. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200#Text (дата звернення 30.05.2022).

5. Миронова В. О. Кримінальна відповідальність за порушення законів та звичаїв війни: анотація до дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Дніпропетровськ, 2008. URL : <http://www.disslib.org/kryminalna-vidpovidalnist-za-porushennja-zakoniv-ta-zvychayiv-viyny.html> (дата звернення 30.05.2022).

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права : Проект Закону від 27.12.2019 № 2689. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=2689&skl=10 (дата звернення 30.05.2022).

*Островський С.О., к.ю.н., доц., доцент
кафедри забезпечення державної безпеки
Київського інституту Національної
гвардії України*

Поняття взаємодії в системі правоохоронних органів України

Взаємодія правоохоронних органів України – це співробітництво, в межах посадових обов'язків і прав, на основі взаємодопомоги частин та елементів правоохоронної системи, з метою найбільш ефективного розв'язання завдань протидії злочинності та охорони публічного порядку та безпеки. Національна гвардія України взаємодіє з правоохоронними органами з метою посилення протидії організованим злочинним угрупованням, у тому числі міжрегіонального та транснаціонального характеру, створеним на етнічній основі, які мають корумповані зв'язки, а також для попередження, розкриття й розслідування злочинів, учинених організованими злочинними групами і злочинними організаціями. Національна гвардія України також взаємодіє зі Збройними Силами України у відсічі збройній агресії проти України та ліквідації збройного конфлікту шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також у виконанні завдань територіальної оборони.

У сучасній філософії взаємодія – це поняття для позначення впливу речей один на одного для відображення взаємозв'язків між різними об'єктами для характеристики форм людського буття, людської діяльності і пізнання. У понятті взаємодія фіксуються прямі і «зворотні» впливи речей один на одного, обміни речовиною, енергією й інформацією між різними об'єктами, між організмами і середовищем, форми кооперації людей у різних ситуаціях співробітництва. Взаємодія охоплює прямі й опосередковані відносини між об'єктами і системами[1, с. 247]. Загальне поняття взаємодії проявляється у вигляді соціальної взаємодії. Інакше кажучи, суспільство це система реальних зав'язків і взаємодій людини з іншими людьми, соціальними групами, сукупність усіх соціальних стосунків опосередкованих і безпосередніх, свідомих і це усвідомлених[2]. В той же час існує управлінська концепція поняття «взаємодії», під якою розуміється управлінська функція, яка спрямована на переведення системи від індивідуальної до спільної, узгодженої за місцем, часом і метою діяльності, і як процес обміну інформацією. Управлінський підхід дозволяє виявити: 1) системні ознаки взаємодії публічної адміністрації щодо реалізації компетенції; 2) елементи взаємодії публічної